דרשוני כרך ב — פטירת משה

פטירת משהתמר ביאלה

משעמדו ישראל ליכנס לארץ, בא השטן לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו, מתיירא אני שמא נטל משה כתר שלך ונתנו על ראשו ועתיד ליטול מלכות ממך. שמע יתרו חותן משה, שהיה יושב תחת כיסא הכבוד, ואמר לו לשטן, מה לך אצל חתני שלא ביקש מלוכה ולא ביקש כבוד, שכבר אמר לו לקדוש ברוך הוא 'מחני נא מספרך אשר כתבת (שמות לב, לב) ועליו אמרה תורה 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה' (במדבר יב, ג)? שתק הקדוש ברוך הוא ולא גער בשטן.

ראה יתרו שמילותיו של שטן עדיין תלויות ועומדות, אמר להם יתרו: בחנו אותו. הביאוהו לפני ארץ ישראל ונראה אם יושיט ידו אליה אם לאו.

נטלו הקדוש ברוך הוא למשה והעלהו אל הר נבו ראש הפסגה והראהו 'את כל הארץ את הגלעד עד דן. ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון. ואת הנגב ואת הככר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער. (דברים לד, א–ג)

היה משה עומד ומביט ונדמתה לו הארץ כמין קערה גדולה. העמיק בה עד שראה אותה פנים בפנים והייתה משתנה לנגד עיניו – פעם נדמית לו כמשבצות זהב ופעם כגחלי אש. שידע משה כי ישראל שהוציא ממצרים והוליכם במדבר, עם קשה־עורף הוא, ולא ידע משה הטובה הארץ בעיניהם אם רעה, ומה יעשו בה. האם עליהם ייאמר 'כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה' (תהלים מה, יד) או שמא יקוים בהם הכתוב 'ימוטו עליהם גחלים באש יפלם במהמרות בל יקומו' (שם, קמ, יא).

והיה עומד ומתבונן והייתה הקערה סובבת ולבו הולך ונחלש.

נזכר בדברי יתרו חותנו שאמר לו, ''וגם כל העם הזה על מקמו יבא בשלום' (שמות יח, כג) והושיט ידו לקחתה. ביקש שטן לקפוץ ממקומו, בא הקדוש ברוך הוא ודחה את ידו של משה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, 'זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר' (דברים לד, ד).

היה משה עומד ומביט, מוסיף וכוסף, 'לא כהתה עינו' (שם, לד, ז). החלה חמה שוקעת ואש מתפרשת מאופק עד אופק, דמעות דמעות נשרו מעיניו 'ולא נס לחה' (שם).

באותה שעה חש משה פה נושק לו על פיו, פרחה נשמתו.

מכאן אתה למד שכרן של אנשי אמונה, אף על פי שהרבה מלעיזין היו לו למשה, לא שמע הקדוש ברוך הוא אלא ללבו של משה ובטח בו, עד שדבק בו.

בא השטן לפני הקדוש ברוך הוא – המדרש משוחח עם מדרש שמות רבה [וילנא] פרשה א: 'ויגדל הילד... והיה פרעה מנשקו ומחבקו והוא נוטל כתרו של פרעה ומשימו על ראשו... והיו שם יושבין חרטומי מצרים ואמרו מתייראין אנו מזה שנוטל כתרך ונותנו על ראשו, שלא יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתיד ליטול מלכות ממך, מהם אומרים להורגו מהם אומרים לשורפו, והיה יתרו יושב ביניהן ואומר להם הנער הזה אין בו דעת אלא בחנו אותו והביאו לפניו בקערה זהב וגחלת, אם יושיט ידו לזהב יש בו דעת והרגו אותו, ואם יושיט ידו לגחלת אין בו דעת ואין עליו משפט מות, מיד הביאו לפניו ושלח ידו ליקח הזהב ובא גבריאל ודחה את ידו ותפש את הגחלת והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו ונכוה לשונו, וממנו נעשה כבד פה וכבד לשון. 'ותקרא שמו משה', מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה ואף הקדוש ברוך הוא לא קראהו בשם אחר'. עד שדבק בו – וראו מדרש שיר השירים רבה [וילנא] פרשה א, ב: "ישקני מנשיקות פיהו" – ישקני ידביקני'.